

OPONENTSKÝ POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Název práce: Syndrom vyhoření u učitelů základní školy

Autorka: Zdeňka Uhlířová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Kebza, CSc.

Oponent: PhDr. Iva Poláčková Šolcová, Ph. D.

Autorka se ve své práci zabývá aktuálním tématem vyhoření v prostředí učitelů základních škol. Práce je členěna tradičně na teoretickou část a část výzkumnou. Autorka nejprve vymezuje pojem burnout a vymezuje definiční rámec, přičemž čerpá z prací předních českých autorů v této oblasti. Dále se zabývá symptomy syndromu vyhoření na úrovni psychické, fyzické a sociální a fázemi procesu vyhoření a následně vznikem syndromu a rizikovými faktory, které facilitují vznik syndromu. Kapitola zabývající se diferenciální diagnostikou mi připadá v práci nadbytečná a není jasné proč v práci je, proč autorka odlišuje vyhoření od jevů únava, deprese, stres a dále (a ne např. od úzkosti, vyčerpání, nudy, frustrace apod.) – na základě jakého kritéria volí, vůči čemu diferencuje? V další části teoretického ukotvení se autorka zabývá rizikovými faktory vzniku burnoutu v souvislosti s pedagogickou profesí.

V empirické části a jejím ukotvení uvádí výzkumy, které se zabývají burnoutem v učitelském prostředí – neuvádí jich však mnoho a tak mi uniká problematizace – jakého problému vlastně autorka nabízí řešení? Formulace výzkumných otázek není úplně povedená: např. „Jak se liší věk xy“ místo „zda se vůbec liší“ – autorka předpokládá evidence, které nemá k dispozici a na většinu otázek se pouhým porovnáním četností převedených na procenta nedá odpovědět. Např. otázka „Jak se liší věk respondentů se stoupající úrovní syndromu vyhoření?“ předpokládá stoupající úroveň vyhoření a odpovědi v četnostech bez následných statistických testů nedávají smysl. Stejně je to se třetí výzkumnou otázkou „Jak se liší délka pedagogické praxe učitelů se stoupající úrovní syndromu vyhasnutí?“ad. Výzkumné otázky jsou druhého řádu, formulace primárních (zda se vůbec liší) chybí. Autorka postupuje kvantitativním šetřením a používá Rushův dotazník naprostého vyčerpání, který hodnotí vybrané symptomy burnoutu, což je adekvátní vzhledem k nedostupnosti (drahých) validnějších nástrojů. Líbí se mi kritické zhodnocení vrstvení rizika burnoutu v Rushově dotazníku, ale operacionalizace v souvislosti s výzkumnými otázkami zcela chybí – snadno se pak stane, že autorka nemůže na svoje vlastní výzkumné otázky odpovědět. Výzkumné otázky se zabývají vyhořením, ale dotazník mírou naprostého vyčerpání a symptomy vyhoření, navíc autorka hovoří ve výzkumných otázkách o „úrovních vyhoření“, ale není nikde vysvětleno, co tím má na mysli.

Chybí přesnější popis postupu výběru výzkumného souboru – na základě jakého kritéria byly školy ze seznamu atlasskol.cz oslovovány a proč právě tyto? Oslovila autorka elektronicky všechny školy ad.? Oproti autorce nepovažuji soubor 254 učitelů za reprezentativní (str. 39). Autorka píše „v rámci vzorku se vyskytuje široká věková škála (R = 43)“ (str. 39) – copak tím má na mysli? Výsledky jsou srozumitelné, jejich interpretace místy pokulhává (o „vítězi“ rozhoduje často 1% rozdíl), což se projevuje zvláště v diskusi. V diskusi autorka píše o syndromu vyhoření, ale usuzuje na výsledky z dotazníku vyčerpání, chybí popsání vztahu těchto dvou jevů (pokud jsou to dva jevy). Vyšší četnost vyhoření na státních školách není prokázána: autorka nepoužila žádný test, který by ukazoval, zda je rozdíl signifikantní. Naopak se podle mého názoru rozdíl (necelá 2 %) mezi soukromou a státní školou z hlediska „vyčerpání“ stírá. Odpověď na druhou výzkumnou otázku, že „se věk respondentů liší v jednotlivých úrovních syndromu vyhasnutí“ (str. 49) mi nepřipadá moc smysluplná – nelze na ni odpovědět, autorka přeci brala v úvahu jen jednu hladinu vyhoření (?). Zda se symptomy vyhoření ne/liší v různých věkových kohortách opět nebylo prokázáno žádným statistickým testem, totéž platí pro další výzkumné otázky. Otázka „Jak se liší délka pedagogické praxe učitelů se stoupající úrovní syndromu vyhasnutí?“ nebyla zodpovězena – ono to ani nelze. Autorka uvažuje v diskusi nad výsledky, ale příliš je neporovnává s dalšími obdobnými výzkumy a hledání vysvětlení výsledků šetření je tak především intuitivní. Neporovnává vlastní výsledky ani mezi sebou a nesyntetizuje a neextrapoluje např. vulnerabilní skupinu (z malého města ve věku 40 – 50 s praxí 20 – 30let apod.) v rámci pedagogické profese.

Celkově je práce hezká, psaná čtivě, bohatě odkazovaná (více než 50 zdrojů). Problémy, na které upozorňuji, souvisí s ne moc šťastně formulovanými výzkumnými otázkami, kdy je třeba přeformulovat, na co se to autorka vlastně ptá. Oceňuji diskusi limitů v závěru práce, která je adekvátní a autorka reflektuje validitu vlastních zjištění. Je škoda, že Z.U. nenahlédla, na co se vlastně ptá a zdali na to lze odpovědět – což není ovšem neobvyklý problém bakalářských prací.

Technicky je práce v pořádku, chybí sice nepovinná disciplína „souhrn“ a „klíčová slova“, ale práce je bez výrazných překlepů a pravopisných chyb. Problematické je nakládání se sekundárními odkazy, které sice autorka přiznává, ale jsou nepřesné (chybí rok publikací), některé odkazy visí ve vzduchu a není jasné, k jaké evidenci se vztahují, citačním celkům chybí místně odkaz na čísla stránek (např. str. 16), autorka terminologicky používá vedle syndromu vyhoření i vyhasnutí, což mi nepřipadá nejlepší v terminologicky relativně ustáleném prostředí.

Celkově práce splňuje nároky kladené na BP a doporučuji ji k obhajobě. Navrhuji hodnocení práce stupněm 2 a to především kvůli formulaci výzkumných otázek.